

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

26. aprillil 1937. a.

Nr. 4

VIIETEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:		Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas Kr.	5.—	Tallinnas, Roosikrantsi nr. 12. Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	1 lhk. Kr. 40.—, ½ lhk. Kr. 20.—, ¼ lhk. Kr. 10.—, ⅛ lhk. Kr. 5.—.
Pooles aastas „	2.50	Jooksvad arved: Eesti Pangas nr. 609, E. Rahvapangas nr. 991 ja Põllumeeste keskpangas nr. 728.	Dokumentide kaotamise kuulutused 50 senti dokumendi pealt.
1923. aastak. „	—50		
1924.—1935. a. à . . . „	2.50		

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Vallaseadus seletuskirja valgustusel . . .	Lhk. 51
Maaomavalitsustest Lätis	„ 58
Vallaarhiivide korraldamisest	„ 61
Küsimusi ja vastuseid	„ 64
Kuulutusi	„ 50

Kuulutatakse maksvusetaks:

1. Johan K a r l s o n i hobusepass, väljaantud Patküla vallavalitsusest 19. dets. 1920. a. nr. 239 all.

2. Peeter I r n a hobusepass, väljaantud Tsooru vallavalitsusest 24. sept. 1929. a. nr. 30 all Peeter Vaapile.

3. Peeter I r n a hobusepass, väljaantud Tartu linnavalitsusest 28. märtsil 1934. a. nr. 312 all Leonida Reinthalile.

Perekonnaseisu

Kantseleimargid

25- ja 50-sendilised
on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu

büroost

hinnaga 10 senti poogen (20 tükki).

Eesti Omavalitsuste ja Ühis- tegeliste Asutuste Kindlus- tus A.-S.

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

**Suurem ja
edurikkam
koduma
kindlustusettevõte**

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Rüa t. 41.
Telef. 3-44 ja 16-12.

Osakonnad: Tallinnas, Rakveres, Võrus
Viljandis, Pärnus, Tõrvas ja Kuressaares

Vallavalitsustele

Soovitame oma laost uute vormide järgi valmistatud ja
kõigi ametlikkudele nõuetele vastavaid ning Maaoma-
valitsuste Liidu poolt kontrollitud kõiki asjaajamise
planke ja arvepidamise raamatuid.

Vast ilmusid:

vallavalitsuse	}	üldtoimikuid ja toimikuid
perekonnaseisuametniku ja vallakohtu		
Vallavalitsuse üldiseid	}	aruandeid
perekonnaseisuametniku ja nimemuutmise		
vallaarhiivi	}	planke

vallaarhiivi **n i m i s t u d l i j a l l** (uued vormid).

Uusi tuletõrje ja jahikapitali aruandeid.

Soodsate hindadega ja suures valikus kantseleipabereid ja paberit.

Kirjutus- ja arvemasinad, numeraatorid, kuupäevatemplid jne. jne.

Kirjutusmaterjali, paberkaupade ja raamatute suurlaod

K/ü „Rahvaülikool“ · Telefonilisel tellimisel nr. 446-67.
Tallinn, Harju 48 oma majas, Pärnu mnt. 10.

Vallaseadus seletuskirja valgustusel.

I. Uue vallaseaduse tarvidus.

Seni puudub meil üldine vallaomavalitsuse seadus, mis haaraks kogu vallaomavalitsusse puutuvad alad, niihästi vallaomavalitsuse korralduse — konstruktsiooni, tema organid, nende ülesanded ja vahekorrad, ametkonna õigused ja kohused, piiride ümberkorraldamise alused ja korra, järelevalve, maksude korralduse ja üldse kõik eeskirjad, millistega korraldatakse vallaomavalitsust. Sellise üldise ja tervikliku seaduse järele on juba ammu vajadus, kuna normid omavalitsuste alal on niivõrd laiali pillatud ja korraldamata, et orienteerimine osutub raskeks isegi asjatundjail, kõnelemata veel harilikust vallategelasest.

Vallavalitsusse puutuvate seaduste kodiitseerimine on hädavajaline, kusjuures selles uues seaduses tuleb teha ka terve rida põhilisi muudatusi, mis tegelik elu ette kirjutatud.

Vallaomavalitsuste ümberkorraldamine ja ühtlasi ka uue ning tervikliku vallaomavalitsuse seaduse väljatöötamine ning maksmapanemine on püsinud meil päevakorral juba Asutavast Kogust saadik. On töötatud välja mitmed seaduseelnõud, põhilased ja seisukohad ministeeriumis, samuti ka E. Maaomavalitsuste Liidus ja ka üksikutes omavalitsustes. On vastu võetud terve rida seisukohti ja resolutsioone kongressidel, koosolekuil jne., kuid vaatamata sellele ei ole seni veel suudetud jõuda uue ja üldise vallaomavalitsuse seaduse maksmapanekuni.

Valdade territoriaalse ümberkorraldamise taga seisab hulk elulisi asju ja küsimusi. Kuna vallast, kui maaomavalitsuse algühikust, oleneb kogu üldine halduskorraldus ja terve maaelu korraldamine ja organiseerimine, siis on paratamatu, et kõige enne peab alustama selle algraku korraldamisega ja kindlale alusele seadmise.

Vallaomavalitsuse korraldus toetub veel praegugi peamiselt Baltimaa vallakogukondade seadusele 1866. aastast ning Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seadusele 1926. aastast. Peale selle maksavad ja on leidnud käsitamist terve rida vanu seadusi ja korraldusi, nagu: Baltimaa talurahvaasutiste juhtimise seadus, Eestimaa talurahva seadus, Liivimaa talurahva seadus, Ajutine valla semstvo seadus, Vene talurahva seadus, Ku-

bermangu ja maakonna semstvo seadus, Kogukondlikkude koormatuste seadus, Toitlusseadus ja terve rida eestiaegseid üksikuid seadusi vallaomavalitsuse maksude, ametkonna õiguste ja kohuste, järelevalve ning muude alade kohta.

Kõigest eeltoodust nähtub, et vallaomavalitsuse korralduse alal valitseb normide süsteemitus ja laialipillutus, mis tingib kiirelt uue vallaseaduse andmise.

II. Üldeeskirjad.

Käesoleva seaduseelnõu koostamisel on lähtutud seisukohast, et meie tuleviku halduskorraldus maal on kaheastmeline. Maaomavalitsuse algrakuks, algühikuks oleks vald ning teiseks halduskorralduseks maal oleks maavalitsus, maakond.

Valla suuruse küsimus on üheks delikaatsemaks ja vaieldavamaks küsimuseks kogu meie omavalitsuste ümberkorraldamise probleem. Varemalt väljatöötatud vallaomavalitsuse seaduse eelnõudes oli ligemalt piiritletud valla suurus elanikkonna arvu seisukohalt. Käesolevast seaduseelnõust on see aga välja jäetud ning valla suuruse suhtes on püstitatud ainult üldpõhimõtteline nõue.

Valla suuruse küsimust arvuliselt ära määrata pole vajadust ega ole see ka otstarbekohane, kuna valla suurus võib muutuda olude muutudes. Valitsemise painduvuse ja otstarbekuse huvides tuleb valla suuruse küsimus jätta administratiivvoimu lahendada, kusjuures see aga peab kinni pidama seaduses püstitatud üldpõhimõttest valla suuruse suhtes.

Valdade piiride ümberkorraldamisel on Siseministrile õigus antud kas korraldada enne järjekordseid valimisi uute vallaorganite valimisi, panna ülesanded ühe liidetud valla senistele organitele, või määrata ise vallavanem ja tarbekorral ka abid, kes täidavad nii vallavolikogu kui ka vallavalitsuse ülesandeid kuni järgmiste valimisteni.

Viimane on võetud seadusse uue moodusena ja on tingitud asiolust, et mitme valla liitmisel ja jaotamisel ei ole võimalik enam leida vallavolikogu ega vallavalitsust, kes võiks esineda tõelise valla elanikkonna esindajana, mispärast on paratamatu valla asjaajamise panemine erakordselt määratavale vallavalitsusele.

Teiseks oluliseks küsimuseks ühenduses vallaomavalitsuse korraldamise küsimusega, peale valla maa-ala suuruse, on valla elanikkonna püsivama osa lähema sidumise küsimus valla omavalitsusega. Praegu ei ole selles suhtes mingit vahet valla põlise elaniku ja valda juhuslikult ning ajutiselt elama asunud isiku vahel. Teisest küljest valla põline elanik, lahkudes ajutiselt oma valla piirest, kaotab oma vallaga igasuguse sideme. Selline olukord on seotud teatavate pahedega. Kõigepealt puudub tugevam psühholoogiline side valla alalise elanikkonna ja valla vahel, mis ilmutab ennast sagedasti loiduses ja huvi puuduses vallaomavalitsuse tegevuse ja taotluste vastu. Teiseks praegune olukord toob omavalitsustele raskusi isikumaksuga maksumistamise alal, kuna väga sagedatel juhtudel ei ole selge, millises omavalitsuse piirkonnas isik peaks tulema maksumistamisele, sest alalise elukoha mõiste ei anna ennast alati siduda ühe teatava omavalitsusega. Kolmandaks raskeks küsimuseks on omavalitsustele praegu hoolekande kulude kandmine, õieti küsimus, milline omavalitsus teatava isiku hoolekandekulud peab kandma. Neil asjaoludel osutub vajaliseks leida mingi püsivam sidepunkt kodaniku ja omavalitsuse vahel ning anda sellele vastav väljendus seaduses.

Ühenduses sellega kaaluti käesoleva seaduse koostamisel endise aja kogukonna elustamise küsimust, kuid see mõte jäeti kõrvale põhjusel, et eelpool tähendatud sidet valla püsiva elanikkonna ja valla vahel on võimalik saavutada lihtsamate ja ajakohasemate abinõudega.

Küsimuse korraldamisel käesolevas eelnohus on mindud välja eeldusest, et iga Eesti Vabariigi kodanik peab kuuluma mõne kohaliku omavalitsuse (linna, alevi, valla) juurde selle kodanikuna. Seaduseelnõu V osa näeb ette üksikasjalikud alused, kuidas tähendatud osa maksamahakkamisel valdades elavad isikud määratakse juba seaduse järgi üksikute omavalitsuste kodanikkudeks. Seejuures on eelduseks, et samad alused pannakse maksma vastavate seadustega (Linna-seadus) linnades ja alevites elavate isikute kohta. Mis puutub omavalitsuse kodanikuks kuuluvuse alustesse, siis need on esiteks püsiva elukoha või töökoha omamine teatava omavalitsuse piirkonnas ja selle täienduseks teatavatel tingimustel kodanikuks kuuluvuse määramine isiku enese teadaandel. Nimelt käesoleva korralduse maksamahakkamisel muutuksid valla kodanikkudeks kõik vallas püsivat elukohta või töökoha omavad isikud, kui nad kolme kuu jooksul

ei teata, et nad soovivad olla mõne teise omavalitsuse kodanikuks, kus neil oli varem püsiv elukoht või töokoht. Mis puutub isikuisse, kel puudub üldse püsiv elukoht või töokoht, siis nemad esialgselt määratakse selle omavalitsuse kodanikuks, kus nad korralduse maksamahakkamisel ajutiselt viibivad, kui nad samuti kolme kuu jooksul ei teata, et nad soovivad olla mõne teise omavalitsuse kodanikud, kus neil varem oli püsiv elukoht või töokoht.

Isiku lahkumisega valla piirest ei kao iseenesest tema kuuluvus valla kodanikkude hulka, vaid ta peab seaduses ettenähtud alustel muutuma enne teise omavalitsuse kodanikuks, siis ühtlasi ja iseenesest kaob tema kuuluvus ta eelmise püsiva elukoha või töökoha omavalitsuse kodanikuks. Kui valla kodanik lahkudes valla piirest asub elama mõne teise valla või muu omavalitsuse piirkonda, siis seaduse järgi muutub ta tähendatud omavalitsuse kodanikuks alles pärast seda, kui ta 2 aastat on omanud tähendatud omavalitsuse piirkonnas püsivat elukohta või töökoha (§ 7), kui ta ei ole teatanud, et ta soovib jääda edasi oma endise püsiva elukoha või töökoha omavalitsuse kodanikuks.

Mis puutub valla kodanikkude õigustesse ja kohustesse, mis neid eraldavad teistest valla elanikest, siis käesoleva seaduse järgi külavanemateks võivad olla ainult valla kodanikud, teisest küljest kogukonnamaksu kohuslasteks ja järelikult kogukonnamaksu alusel määratavate koormatiste kohuslasteks on ainult valla kodanikud.

III. Vallaomavalitsuse organid.

Vallaomavalitsuse organite konstruktsioon peaks jääma üldjoontes samaks. Vallavolikogu, vallavalitsus ja revisjonikomisjon on tegutsenud kogu meie vallaomavalitsuse korralduse kestel ning ei ole põhjust hakata senist korraldust põhjalikult muutma vallaomavalitsuste juures. Üuenduseks oleks ainult see, et kollegiaalse vallavalitsuse asemele astuks üksikisiklik vallavalitsus vallavanema näol.

A. Vallavolikogu.

Käesolevast vallaomavalitsuse seadusest on jäetud välja normid vallavolikogu valimise kohta, kuna nii riigi kui ka omavalitsuste esinduskogude valimiskorra põhijooned määratakse uue põhiseadusega, mis praegu otsustamisel rahvuskogus. Sellepärast tuleb valimisseadus välja töötada peale uue põhiseaduse maksmapanekut ning ellu viia eriseadusena.

Et ühtlustada vallaomavalitsuse esinduskogu valimisi kutseesinduste — kodade valimistega, tuleb volikogu kestuse aega pikendada viieks aastaks. Et luua soodsamat töömeeleolu volikogus ning saavutada enam-vähem ühtlast ja töövõimelist tervikut, on volikogu liikmete arvu vähendatud 10—20 peale.

Seni on vallavolinikkudele makstud tasu sõidu- ja päevarahade näol. Kuna aga see asiolu seni on esile toonud väärnähteid, ning vallavoliniku amet peaks olema täieline auamet ja oma valla rahva huvides töötamine, siis ei ole lubatud vallavolinikele maksta mingit tasu.

Vallavolikogu ülesanded on üldiselt samad, mis praegugi, misjuures on piüütud volikogu vabastada vähemtähtsatest ja jooksivate asjade otsustamisest, andes need vallavanema võimkonda.

Kuna teatud kordadel võib juhtuda, et volikogu ei ole töövõimeline ning ei ole võimalik kokku saada vajalist arvu volinikke koosolekuks, asjade lahendamine aga ei kannata viivitamist, siis on vallavanemale antud õigus vallavolikogu päevakorda võetud küsimusi ise lahendada, kui asi ei kannata viivitamist.

Vallavanemale on antud õigus vallavolikogu otsus anda volikogule uueks otsustamiseks, kui ta leiab, et otsus ei ole seadusepärane või on kahjulik valla või üldhuvidele. See uuendus on vajaline ja tegeliku elu enda poolt ette kirjutatud, kuna tihtigi vallavolinikud kergel käel võivad langetada otsuse, mis ei ole vastuvõetav. Sellistel juhtudel ei ole liigne, et volikogu oma otsuse veel teiskordselt revideerimisele võtab.

B. Vallavalitsus.

Vallaomavalitsuse täidesaatva organi — vallavalitsuse konstruktsiooni küsimus on tekitanud eriti suuri vaidlusi. Nimelt on vaidlused keerlenud peamiselt selle ümber, kas peab vallaomavalitsuse täidesaatev organ olema kollegiaalne või üksikisiklik.

Kollegiaalse vallavalitsuse pooldajad toovad oma seisukoha põhjendusena ette, et valla täidesaatev organ on olnud meil kollegiaalne juba aastakümneid. Nende arvates üksikisiklik täidesaatev võim ei tooks mingit paremust praegusse olukorda, vaid koguni selle vastu — annaks iga soovimatu tegevuse puhul põhjust rahulolematuseks ja süüdistusteks.

Seni väljatöötatud vallaomavalitsuse seaduse eelnõud on jäänud kollegiaalse täidesaatva organi juurde. Kuid ka juba Sisemi-

nistri poolt 28. märtsil 1928 Vabariigi Vallalitsusele esitatud põhilausestes pooldati üksikisiklikku täidesaatvat organit — vallavanemat.

Kogu meie riikliku elu arenemine on läinud viimastel aastatel üksikisiku esiletõstmise ja üksikisiku vastutuse suunas. Seda näeme nii riigivõimu teostamisel, kui ka kohapealse valitsemiskorralduse kohendamisel. Komisjonide, kollegiumide süsteem on ise enda elujõuetust näidanud ja sellepärast peab ta ka aset andma teisele süsteemile — üksikisiku süsteemile, kus ühele isikule on antud suuremad õigused ja ülesanded, kusjuures ta kannab ka vastutust oma tegude ja nende tagajärgede eest, mitte aga nii, kui kollegiaalse süsteemi juures, kus vastutajat pole kuskilt leida.

Vallavalitsus käesoleva seaduseelnõu järgi ei ole kollegiaalne organ. Täidesaatva organi — vallavalitsuse — moodustab vallavanem üksi ja vallavalitsuse kompetentsi kuuluvaid asju otsutab vallavanem ise, misjuures tähtsamate küsimuste otsustamisel ta on kohustatud pidama nõu oma abidega ja kuulama ära nende arvamise.

Käesolevas seaduseelnõus on eriti esile tõstetud vallavanema kui vallaomavalitsuse juhi, valla elanikkonna esindaja isik.

Vallavanemale on antud võrdlemisi suured võimupiirid kogu vallaomavalitsuse töös ja asjaajamises, misjuures aga temal lasub ka kogu vastutus valla heakäekäigu eest.

Ühenduses vallavanema võimupiirega tuleks eriti mainida vallavanemale antud õigust administratiivkorras karistada valla elanikke kuni 30-kroonise rahatrahviga vallavanema, vallavanema abide ja külavanemate teatavate seaduslike korralduste ja nõudmiste täitmata jätmise eest. See on tarvilik neil juhtudel, kus ei ole tähtis niivõrd karistamise suurus, kui just karistamise kiirus. Seejuures ei ole vallavanemale antud karistamise õigus mitte üldine; tal ei ole õigust karistada kõigi seaduslike korralduste ja nõudmiste täitmata jätmise eest, vaid ainult nende eest, mis on nähtud ette Kriminaalseadustiku § 123, 124, 178¹ ja § 235 p. 2. Need on korralduste ja nõudmiste täitmatajätmised vallavolikogu koosolekul viibivate kõrvaliste isikute poolt (§ 124), korralduste ja nõudmiste täitmata jätmised küüdi ja naturaalkohustuste alal (§ 178¹), korralduste ja nõudmiste täitmata jätmised kohalikkude elanikkude appikäsitamisel tulekahjude kustutamisel (§ 235 p. 2), peale selle veel korraldused ja nõudmised, mille täitmata jätmise eest ei ole Kri-

minalseadustikus nähtud ette erisanktsiooni ja mis mahuvad Kriminalseadustiku § 123 raamidesse. Vallavanema trahvimääruse peale on karistatud isikul õigus kaevata 7 päeva jooksul jaoskonnakohtunikule, kes võtab asja arutamisele harilikus korras. Vallavanema karistamise õiguse teostamiseks Siseministerium annab vallavanematele üksikasjalikud juhtnõõrid ja seletused, eriti mis puutub vallavanema karistamise õiguse ulatusse Kriminalseadustiku § 123 alusel.

Vallavanem võib panna oma ülesannete täitmise kas üksikult, liikide kaupa või mõnes valla osas oma abidele.

Vallavanema äraolekul täidab vallavanema ülesandeid ta abi.

Seega vallavanema abid on vallavanemale abiks ning nõuandjaks tema ülesannete täitmisel, kusjuures nad ei moodusta endist mingit kollegiaalset organit, kus vallavanem on ainult juhatajaks, nagu praegu.

On olnud palju vaidlusi selle üle, milline peab olema vallavolikogu kui esinduskogu ja vallavalitsuse resp. vallavanema kui täidesaatva organi vaherkord: kas peab vallaomavalitsuse täidesaatev organ olema vallavolikogu lihtne käskude täitja või tuleks temale kindlustada teatav iseseisvus.

Omavalitsustegelaste kongressil, E. Maaomavalitsuste Liidu nõukogu koosolekuil ja üksikute omavalitsustegelaste poolt on rõhutatud, et praeguse vallaomavalitsuse korra suuremaks puuduseks on see, et täidesaatval organil peaaegu puudub iseseisvus, mispärast täidesaatva organi võimupiire peab laiendamata.

See nõue on põhjendatud ja täiesti eluline. Praeguse korra järgi arutavad vallavolikogud sageli väikseid majanduslikke küsimusi, mille kohta üksikuil volikogu liikmeil pole endilgi õiget selgust ega seisukohta ja kus tihtigi mängus on kolga- ja rühmapoliitilised huvid.

Volikogu tuleb vabastada vähemtähtsate ja jooksvate asjade arutamisest ja otsustamisest ning tema ülesandeks jääks ainult suuremate, üldsuunaliste vallaomavalitsusse puutuvate asjade lahendamine. Valla tegelik valitsemine ja juhtimine jääks aga täidesaatva organi võimkonda.

C. K ü l a v a n e m a d.

1866. a. Vallakogukonna seaduse § 18 põhjal oli vallavanemal õigus määrata külakümnikke, iga 8 kuni 15 pärisokhapidaja või rentniku kohta üks kümnik, kelle ülesandeks oli valve ühiskondliku korra ja rahu säilitamiseks, ühenduse pidamine vallavane-

ma, tema abide ja ülemuse vahel ning üldiste vallavalitsuse käskude täitmine.

Külakümnike instituudi maksvuse või mittemaksvuse üle on tekkinud aga palju vaidlusi. Selleks on andnud põhjust ka Riigikohtu vastavad otsused, kes mitmel korral on asunud seisukohale, et praeguste seaduste järgi külakümnike instituut ei ole maksev. Nimelt on Riigikohus leidnud, et 1866. aasta Vallakogukonna seaduse järele oli valla politsei korraldajaks vallavanem, kelle abilisteks olid vallavanema abid ja kümnikud. Kümnikkudel lasusid politseilised ülesanded ja politseikorralduse maksmahakkamisega vabanesisid vallavanemad ühes abidega ja külakümnikkudega politseiliste funktsioonide täitmisest. Kuna aga külakümnikud olid vallavanema ja abide kui kohaliku politseivõimu käsualused ja muid ülesandeid peale politseiliste neile pandud ei olnud, siis kadus politseikorralduse maksmahakkamisega ka külakümnikkude instituut. Kuigi selle Riigikohtu seisukoha tagajärjel on tekkinud valdadel raskusi kümnikkude määramisega, peab siiski tähendama, et kümnikkude instituut on siiski tegelikult olemas ja tarvitusel.

Kuigi käesoleval momendil kõigis valdades ei ole külakümnikke, ja nende ülesandeid täidavad vallakäskjalad, on nad siiski rõhuvas enamuses valdades olemas ja peab konstateerima, et ilma külakümniketa paljud vallad üldse läbi ei saa, kuna kümnikkude asemele palgaliste ametnikkude teenistusse võtmine tõstaks tunduvalt valdade kulusid, ning need kulud ei ole väiksed.

Kümnikkudel lasub hulgalisi ülesandeid, nagu: vallavalitsuse käskude, korralduste ja ringkirjade kodanikkudele kuulutamine, kohtuotsuste kätteandmine ja vallavalitsusele allkirjade tagasitoomine, statistiliste ja muude andmete kogumine, valimisedelite kättetoimetamine, ülesannete täitmine mobilisatsiooni korral, teeparandustööde korraldamine, posti edasiandmine, nakkushaigustest teatamine, tuleõnnetuste puhul kodanikkude abiks käsutamine, seltskondliku korra järele valvamine ja õnnetustest vallavalitsusele teatamine, politseile kuritegude jälgimisel abiks olemine jne.

Eeltoodust selgub, et kümnikkudel on täita õige mitmekesised ülesanded ning nende arv peab olema küllalt suur. See on omalt poolt põhjenduseks, et kümnikkude instituuti praegusel ajal kaotada ei saa, vaid ta peab jääma püsima ka uues vallaomavalitsuse seaduses.

Kuna üldiselt on pooldatud külavanema nimetust külakümniku asemel, siis on käes-

olevasse seadusse võetud nimetus külavanem.

Külavanema amet on auamet ja sunduslik. Ainult seaduses loetletud juhtudel võib isik vabastada külavanema kohustuste kandmisest. Samuti on vallavanemal õigus vabastada külavanema kohustest teatud liiki valla kodanikke ja perekonnaliikmeid.

Külavanema määramine on jäetud vallavanema kui täidesaatva organi kätte. Ei oleks mingit vajadust külavanemate määramist volikogu ülesandeks teha, kuna ka seni on nende määramine täidesaatva organi käes olnud, ja see kord ei ole erilist nurinat esile kutsunud.

Külavanemate ülesanded tulevad jätta üldiselt seniseks. Külavanemate ülesannete täitmise kestvus ei või kohuslase nõusolekuta olla üle kolme kuu. See tähtaeg on küllaltki pikk ja ei või koormata üht kodanikku pikemat aega selliste erakorraliste ülesannetega, kui ta selle eest pealegi mingit tasu ei saa.

D. Vallaoomavalitsuse teenijad.

Vallaomavalitsuse teenistuses on vallasekretär ja vajaline arv kantselei- ja muid abijõude.

Vallavalitsuse kantselei juhiks ning vallavanema paremaks käeks on vallasekretär.

Kuna vallavanem ja ta abid ning volikogu liikmed, kui valitavad, on ametis ainult ajutiselt, määratakse sekretär ametisse määramata ajaks.

Vallavalitsusel on alaline kokkupuutumine valla kodanikkudega. Et ta oma kohustusi korralikult saaks täita, peab sekretär, kelle tegelikul korraldusel toimub kõik valla asjaajamine, tundma oma valda, selle talundeid, elamuid ja kodanikke põhjalikult. Selline tundmaõppimine nõuab pikemat aega. Ka asjaajamises läheb kõik korralikumalt ja kiiremalt, kui teada on, millised otsused aastate jooksul tehtud, millal nimelt, millised paberid läbi käinud, kus nad seisavad jne. See teadmine hoiab eksisammude eest ja kiirendab tööd.

Isiku tööhoog ja huvi oleneb ka töötegija isikliku seisukoha kindlusest. Olla tuulepeal, kuuks või paariks ja minna uuesti ei tea kuhu, selline seisukord ei anna tööhoogu. Sellepärast peab sekretäri kui valla töö tegeliku korraldaja koht olema kindlustatud pikemaks ajaks.

Senise korra järgi sekretäri valis vallavolikogu ning kinnitas Siseminister. Valla tegeliku töö juhiks ei ole aga vallavolikogu, vaid vallavanem. Volikogus valimiste aegu

tulevad tihti ilmsiks igasugused väärnähted, volinikkude meelitamised viinaga, erakondlikud kauplemised jne.

Kuna vallavanem ja sekretär peavad pidevalt koos töötama, peavad teineteist usaldama ja tundma, siis on ka arusaadav ja otstarbekohane, et sekretäri esitab kinnitamiseks vallavanem. Vallasekretäri koht on aga niivõrd tähtis kohaliku valitsemise seisukohalt, et sekretäri kinnitamine tuleb anda Siseministrile, nagu see on ka praegu, milline kord on osutunud otstarbekohaseks.

Vallasekretäriks ja ta abiks võivad olla ainult omaavalitsuse sekretäri kutsetunnistusega varustatud isikud.

Vallavanema või ta abide äraolekul võib vallasekretär teha hädavajalisi korraldusi neis asjus, mis ei kannata viivitust, sellest viivitamata vallavanemale ette kandes. See on vajaline selles mõttes, et teatud juhtudel, kuigi harva, on vaja teha kiireid korraldusi, kuid vallavanemat või ta abi pole kuskilt leida. Asi ei kannata aga viivitamist ja tuleb otsustada.

Teiste vallaomavalitsuse teenijate palkamine on antud vallavanema hooleks, kui-võrd seadus ei näe ette teist korda.

Vallaomavalitsuste valitavate kui ka nimetatavate teenijate, s. o. vallavanema ja ta abide ning vallasekretäride ja valla kantseleijõudude palkade alam- ja ülemmäärad kinnitab Siseminister, vastava maavalitsuse ettepanekul, kas maakondade viisi või üleriiklikult.

Praegu on Vallaametnikkude palga ja tööolude korraldamise seadusega reguleeritud ainult vallaomavalitsuse nimetatavate teenijate, eeskätt vallasekretäri palga alam-määrad. Kuigi maksev seadus annab võimaluse reguleerida ka vallaomavalitsuse valitavate teenijate palkade alammäär, ei ole seda seni veel tehtud.

Vallaomavalitsuse valitavate teenijate, s. o. vallavanema ja ta abide palkade alammäärade kindlaksmääramist on nõutud aga korduvalt ja mitmelt poolt. Vallavanema ja ta abide töö on viimastel aastatel tõusnud, ühes sellega on suurenenud ka vastutus ja kohustused. Üksikud volikogud saavad sellest aru ja tõstavad palgad vastavalt töö hulgale, kuid paljud volikogud ei mõtlegi seda teha. Sellepärast on vajaline ja nõutav, et niihästi vallaomavalitsuse valitavate kui ka nimetatavate teenijate palga alammäärad oleksid kindlaks määratud. Seda võib Siseminister teha kas maakondade viisi või üleriigiliselt, nii kuidas olukord antud juhul nõuab.

Nii vallaomavalitsuse valitavate kui ka nimetatavate teenijate kohta peetakse teenistuskirju ühel alusel riigiteenijatega. Selles osas tuleb vallaomavalitsuse teenijate seisukord ühtlustada riigiteenijatega ning see on vajaline ka teenistusalistate süütegude fikseerimiseks. Tegelikult on Siseministeerium selle korralduse juba praegu ringkirjaliselt maksma pannud.

E. Revisjonikomisjon.

Vallavalitsuse ja vallaomavalitsuse teenijate tegevuse kontrollimiseks on valla revisjonikomisjon, kes valitakse vallavolikogu poolt volikogu kestuse ajaks ja koosneb vähemalt kolmest liikmest.

Kuna revisjonikomisjoni liikmed valitakse volinikkude hulgast, siis ei või nad olla väga suured asjatundjad eriti arvepidamise alal, mispärast revisjonikomisjonile on antud õigus kutsuda osa võtma oma töödest asjatundjaid.

IV. Valla majapidamine.

Kuna käesolev vallaomavalitsuse seadus tahab haarata kogu vallaomavalitsusse puutuvad alad, siis on eripeatükk pühendatud vallaomavalitsuse majapidamisele, kui tähtsamale vallaomavalitsuse tegevusalale.

Vallaomavalitsuse majapidamise peatükk sisaldab: vallaomavalitsuse tulud, vallaomavalitsuse koormatiseid ning vallaomavalitsuse eelarved ja aruanded.

Vallaomavalitsuse tulude osa sisaldab eeskätt norme vallaomavalitsuse varade ja kapitalide kasutamise ning valitsemise kohta. Need normid on enamikus juba praegu maksvad ainult mõningate mitteoluliste täiendusteta.

Käesolevasse seadusse on võetud sisse ka vallaomavalitsuse maksud. Praegu on seadused vallaomavalitsuse maksude alal eriti laiali pillatud. Puudub kindel ja ühtlane süsteem kogu vallaomavalitsuse makskorralduses. Käesolevasse seadusse on koondatud enam-vähem kõik vallaomavalitsuse maksud, välja arvatud mõned üksikud maksud, milliste võtmise kord on korraldatud eriseadustega, nagu: kinnisvaramaks, tulumaks, koortemaks, jahilubademaks jne.

Ühenduses vallaomavalitsuse maksudega kaaluti seaduseelnõu koostamisel küsimust, kas ei oleks otstarbekohasem jätta maksud käesolevast seaduseelnõust välja ja koondada need erilisse omavalitsuste maksuseadusse. Kuna aga üldist omavalitsuste maksuseadust ei ole võimalik nüpea koostada ja kuna teisest küljest seaduse praktilise kasu-

tamise mõttes oleks otstarbekohasem koondada kõik vallaomavalitsuse tegevuse aluseid puutuvad normid ühte seadusse, siis asuti seisukohale, et vallaomavalitsuse põhimaksud tulevad võtta Vallaseadusse.

Vallaomavalitsuse maksud on jäänud peaaegu endiseks, ainult üksikud väiksemad maksud, mis läksid kas maavalitsustega pooleks, nagu laada- ja turuplatsimaks, või ainult maavalitsusele, nagu paadimaks ja suvitajatemaks, on antud valdadele. See on põhjendatud asioluga, et tegelikult vallaomavalitsused võtavad need maksud sisse ning nad oma iseloomult peaksid kuuluma enam vallaomavalitsusele kui maavalitsusele. Pealegi on nendest maksudest saadavad tulud niivõrd väikesed, et siin üldse ei võiks tekkida vaidlusi, kellele need maksud õieti peaksid kuuluma.

Kuna vallaomavalitsuste majanduslik seisukord ei ole kaugeltki hiilgav ning nende tulud võimalikult kokku surutud, on üles kerkinud üldiselt küsimus vallaomavalitsuste tulude suurendamiseks. Uute tulude leidmine vallaomavalitsustele ei ole aga kerge, kuna võimalikud maksuobjektid on kõik juba maksustatud ja maksumääre tõsta ei ole lihtne. Osaliselt on isikumaksu ülemäära tõstmisega katsutud valdadele vastu tulla, kuid see üksinda ei lahenda kaugeltki küsimust. See küsimus kerkib üles uuesti, võib olla, juba lähemas tulevikus, ning tõenäoliselt teatud eriseaduste muutmise, mis aga ei puuduta käesolevat seadust.

Naturaalkoormatiste korras vallaomavalitsuse kasuks teatud ülesannete sooritamist ja tööde tegemist on enamikus valdades praktiseeritud juba aastakümneid. Naturaalkoormatiste korras on kodanikul võimalik täita oma kohustusi valla vastu enamikul juhtudel palju kergem kui rahas. Rahaline maks puudutab maksumaksjat palju teravamalt, eriti kui see maks on kõrgele kruvitud.

Kõigil neil kaalutlusil on käesolevasse seadusse võetud eri koormatiste osa. Koormatiste alusel täidetavate kohustuste ala on aga võrdlemisi piiratud. Nii võib vallaomavalitsus naturaalkohustuse korras kohustada kogukonnamaksu maksnikke valmistama ja kinnisvarade valdajaid kohale vedama valla asutuste ehituse- ja küttematerjale.

Viimasel ajal on tekkinud eriliik keskusi raudteejaamade juurde ja valla teatud punktidesse, n. n. alevikud. Harilikult on seal majade ja elamute kogu ühe peatänavas ääres, mis korrastatakse üldise teetegemise korras, kuid sellises alevikus leidub tihti ka kõrvaltänavaid, mis seisavad täiesti korral-

damata. Sellised alevikud ei ole iseseisvad omavalitsusühikud, vaid kuuluvad valla alla. Vald ei suuda aga üldises eelarve korras neid alevikke korrastada. Pealegi ei ole see ka õige, et üldiste vallaomavalitsuse eelarvesummadega korraldatakse tänavaid, mis teenivad ainult üksikute tänaväärsete kinnisvaraomanikkude huvisid. On loomulik, et nende tänavate korrashoid peaks lasuma ka neil kinnisvara omanikkudel, kes tegelikult seda tänavat ka kasutavad. Teatud juhtudel aga teatud töö või ülesande täitmine naturas osutub raskeks ja ebaotstarbekohaseks, mis pärast vallavolikogule on antud õigus lasta täita selle raha eest ning määrata selleks tarvisminev kulu, mis jaotatakse koormatise kohuslaste vahel.

Vahistatute ajutiseks kinnipidamiseks vallaomavalitsus on kohustatud ehitama ja korras pidama ruumid ning korraldama vahistatute valvamist ja nende edasisaatmist. Kuigi Vangistusseadustikuga on kaotatud kord, kus valla arestikambrites peeti kinni vahialuseid, kes kandsid lühiajalisi karistusi, on kinnipidamisruumide olemasolu siiski vajaline edasitoimetatavate vahialuste ajutiseks kinnipidamiseks.

Vallaomavalitsuse eelarvete ja aruannete osa on üldiselt jäetud samaks, nagu see on praegu maksev, kuna ei ole põhjendatud vajadust siin teha olulisi muudatusi.

V. Järelevalve.

Järelevalve vallaomavalitsuste tegevuse üle peab olema ühtlane, kiire ja korralik. Sellejuures peab järelevalve olema tugev ning vajalistel juhtudel ka karm, kuna muidu ei ole võimalik luua korda üldises valitsemise korralduses ja saavutada korralikult ja hästi funktsioneerivat valitsemisaparaati.

Järelevalveasutisel peab olema õigus igal ajal kontrollida alluva omavalitsusasutise tegevust ning selle asjaajamist ja tööd. Järelevalveasutisel peab õigus olema nõuda väärnähetehet kõrvaldamist, kuid tal peab õigus olema ka teatud juhtudel ettekirjutusi teha alluvale asutisele, kui see on vajaline omavalitsuse või üldhuvides, või kui see on otstarbekohane. Kõigil neil kaalutlustel peab järelevalve olema nii seaduslikkuse kui ka otstarbekohasuse seisukohalt.

Järelevalve otstarbekohasuse üle seisab peamiselt selles, et teatud seaduses kindlaksmääratud vallavolikogu otsused kuuluvad sisuliselt maavalitsuse või teatud juhtudel isegi Siseministri kinnitamisele.

Järelevalve seaduslikkuse üle seisab peamiselt selles, et vallaomavalitsus on kohus-

tatud saatma oma volikogu protokollid seitsme päeva jooksul maavalitsusele, kellel on õigus panna volikogu otsused seisma, kui ta leiab, et otsus on seadusevastane või selle otsuse vastuvõtmine ei ole toimunud seaduses ettenähtud korras.

Kui vallaomavalitsus ei täida kohtu otsust või seadusega temale pandud kohustusi, siis praeguse korra järgi ei saa järelevalveasutis alluvat asutust selleks sundida muidu, kui ainult administratiivkohtu korras. See on aga kohtu asjata koormamine ning aja- viitmine ja see jääks ära, kui järelevalveasutisele antaks õigus vahenditult korraldada omavalitsuse poolt täitmatajätud selliste ülesannete täitmist, milleks omavalitsus oli kohustatud seadusega, seadusliku määrusega või seadusejõusse astunud kohtuotsusega, kui järelevalveasutis on õigustatud täitma või laskma täita nad omavalitsuse kulul ning kohustama omavalitsust võtma oma eelarvesse selleks vajalised summad.

Selline õigus on antud järelevalveasutisele mitmel pool välismaal, nagu Saksamaal, Poolas, Schveitsis jne. See õigus tuleb anda ka meie järelevalveasutistele ning see on täiesti vajaline ja õigustatud.

Keskvalitsuse ja kohapealset valitsemist teostavate asutiste — omavalitsuste — vahel peab olema kindel kontakt ja koostöö. Keskvalitsusel peab olema ülevaade kohapealset valitsemist teostavate asutiste tegevusest ning keskvalitsusel peab olema ka sõna kaasa rääkida kohapealse valitsemise teostamisel.

Kohapealset valitsemisasutised — omavalitsused ja keskvalitsus peavad moodustama ühise terviku. Ei saa maad leida seisukoht, et keskvalitsus on nagu mingiks vastandiks omavalitsustele kui kohapealset valitsemist teostavaile asutistele.

Üldriiklike ning samuti ka omavalitsuste huvide seisukohalt on vajaline, et keskvalitsusel oleks usaldus kohapealset valitsemist teostavate isikute suhtes. Kui tal seda usaldust ei ole, või liiati kui kohapealse võimu teostajad töötavad risti vastu keskvalitsusele, siis ei saa juttugi olla ühtlasest ja süsteemikindlast ning harmoonilisest valitsemisest. Sellepärast tuleb anda Siseministrile kui omavalitsuste üldkorraldajale ja juhile kõva võim ja suuremad õigused omavalitsusteenijate suhtes.

Siseministril on õigus ette panna Vabariigi Valitsusele vabastada ametist vallaomavalitsuse teenijaid, kelle tegevus on kahjulik omavalitsuse või riigi huvidele. Samuti Siseministril on õigus vabastada ametist valla-

sekretäri, kui see ilmselt ei suuda täita oma ülesandeid.

Teatud kordadel võivad ette tulla juhud, kus vahendid, millised on ette nähtud omavalitsuse tegevuse üle järelevalve teostamiseks, ei ole küllaldased selleks, et kõrvaldada nähteid, mis volikogu konstruktsiooni tõttu halvavad omavalitsuse tegevust ning on üldhuvide seisukohalt kahjulikud. Teisest küljest võivad volikogu koosseisu sattuda isikud, kes kas üldse ei ole võimelised seal töötama, ei saavuta koostööd, või kelle tegevus võib olla kahjulik kohalikele või riigi huvidele. Sellistel juhtudel on Vabariigi Valitsusel õigus Siseministri ettepanekul kuulutada välja uued vallavolikogu valimised kas üksiku valla kohta või kõigi valdade kohta riigis või maakonnas.

Juhul, kui valitud esinduskogu ja valitus ei suuda korraldada omavalitsuse majapidamist, mille tagajärjel omavalitsus satub majanduslikesse raskustesse, on Vabariigi Valitsusel õigus Siseministri ettepanekul panna seisma vallavolikogu tegevuse, millisel juhul lähevad valla valitavate organite ülesanded üle Siseministri poolt määratud

vallavanemale. Viimast moodust on kasutatud praegu maksva seaduse alusel ühe valla ja ühe linna kohta ning see on osutunud otstarbekohaseks.

Teatud juhtudel leidub vallavolinikkude hulgas üksikuid isikuid, kes sihilikult takistavad volikogu töid ning ei võimalda rahulikku töötamist. Sellisel juhul Siseministrile on antud õigus kõrvaldada volikogust üksikuid isikuid. See kord on maksev ka praegu, ainult veidi kitsamal kujul. Tegelik elu aga nõuab, et seda tuleb laiendada otstarbekohasuse ja vajaduse seisukohalt.

VI. Lõppeeskirjad.

Siseministrile kui omavalitsuste kõrgemale juhile on antud õigus anda määrusi ja juhtnõore käesoleva seaduse teostamiseks. Kuna seaduses on võimatu lahendada kõiki üksikasju, ning tegelik elu areneb kiirelt ja toob kaasa järjest uusi asiolusid ja muudatusi praktilise elu vahekorades, siis ei saa seadusse võtta kõiki üksikasjalisi norme ja eeskirju, vaid need tulevad jätta lahendada määrusandlikul või korralduste ja juhtnõotide andmise teel.

Omavalitsustest Lätis.

Oskar Angelus.

Tänapäevases Lätis maksev kord tunneb vaid veel kahte omavalitsuse liiki: linna (pilseta) ja valda (pagasts). Alevid (miests) püsisid Lätis iseseisvate omavalitsusüksustena 1928. aastani, mil kõik selle ajani veel säilinud alevid, arvult 16, muudeti linnadeks. Maakonnad (aprinkis), mis praegugi alles, olid kaua aastaid, kuigi vaheaegadea, omavalitsusüksusteks kuni need 1934. a. suvel likvideeriti. Maaomavalitsuste asemele astusid riigiametnikkudena maavanemad, kelle peamiseks ülesandeks on järelevalve teostamine vallaomavalitsuste üle. Olgu siin tähendatud, et linnad pole Lätis kunagi kuulunud maaomavalitsuste järelevalve alla, küll on sellele järelevalvele allunud aleviomavalitsused kuni viimaste ümberkorraldamisteni linnaomavalitsusteks. Ühe sõnaga järelevalve alal maksis ja maksab Läti maaomavalitsuste osas üldiselt sama kord, mis meilgi.

Kuigi nagu öeldud praeguses Lätis ei ole maaomavalitsusi, vaid nende asemel teotsevad riigiametnikud, ei peaks meil puuduma huvi nende maaomavalitsuste ja nende võrdlemisi lühikese ajaloo vastu, seda enam, et

ühenduses meie Põhiseaduse ümberkorraldamisega kerkib varem või hiljem päevakorra järele meie maaomavalitsuste küsimus.

Enne Läti maaomavalitsuste vaatlemise juurde asumist tuletagem lühidalt meelde maaomavalitsuste arenemiskäiku meil. Meie maaomavalitsuste organisatsioonide aluseks nende tekkimisel 1917. aastal olid: Seadus Eestimaa kubermangu administratiivse valitsemise ja kohaliku omavalitsuse ajutise korra kohta (antud 1917. aastal), tähendatud seaduse elluviimise määrused (samuti 1917. aastast) ja Maanõukogu poolt 10. augustil 1917 vastuvõetud Maakonnaõukogude kodukord. Maaomavalitsused tekkisid meil rootsiaegsete ja hiljemini loodud rüütelkonna organite asemele (maapäevad, maanõunikude kolleegiumid, konvendid). Nende ja Eesti Vabariigi ajal antud seaduste põhjal teotsesid maaomavalitsused omavalitsustena kuni 1934. aasta jaanuarikuu lõpuni. 1933. aastal vastuvõetud ja praegu kehtiv Põhiseadus ei näe ette maaomavalitsusi teiste omavalitsuste loetelus,

mispärast need tuli kaotada. See sündis Maakondade ajutise valitsemise seadusega (RT 5 — 1934), mille põhjal arvates 24. jaanuarist 1934 maaomavalitsuste tööd jätkasid ajutised maavalitsused endiste kohuste ja õigustega, millele tulid juurde kaotatud maavolikogude õigused. Nagu juba ütleb kehtiva seaduse pealkiri, on praegune kord ajutine ja pärast Põhiseaduse maksma hakkamist uuel kujul, tuleb meie maaomavalitsuste küsimus kahtlemata esimeses järjekorras lõplikule lahendamisele. Olgu vaid huvitava, kuid enamikule meist juba ununenud asjaoluna juurde lisatud, et meil praeguse 11 maakonna asemel oleks võinud olla 12: Seadusega Valga ja Alutaguse maakondade asutamise kohta (RT 145/146 — 1920) asutati muide ka Alutaguse maakond (Narva linn ühes ümbruskonna valdadega), missugusest asutamisest aga ei saanud asja, mistõttu tähendatud seadus Alutaguse maakonna asutamisse käivas osas muudeti (RT 75 — 1921).

Läti maaomavalitsused kutsuti ellu omavalitsusüksustena ajutise korraga maanõukogude (kreisinõukogude) ja maavalitsuste (kreisivalitsuste) kohta 20. septembrist 1919. Et alla kriipsutada maaomavalitsuste tihedat sidet valdadega, kodifitseeriti see ajutine kord Läti vallaomavalitsuste ajutisse seadusse.

1919. aastal maksmapandud korra järgi koosnes maaomavalitsus: 1) maanõukogust (kreisinõukogust), kuhu valiti 15—24 liiget (olenevalt maakonna suuruselt) proportsionaalse valimissüsteemi järgi, kusjuures valijateks olid vallaõukogude poolt selleks valitud isikud; tähendab valimine ei sündinud otsese valimissüsteemi järgi; 2) maavalitsusest (kreisivalitsusest), mille esimees määrati ametisse valitsuse poolt ja sai palka riigikassast ja mille neli ülejäänud liiget valiti ametisse maanõukogu poolt; 3) revisjonikomisjonist, mis valiti maanõukogu poolt ja koosnes viimase äranägemisest 3 kuni 5 liikmeni. Maanõukogu (kreisinõukogu) oli selle korra järgi maaomavalitsuse määravaks organiks ja maavalitsus (kreisivalitsus) tema täidesaatvaks organiks, kusjuures valitsuse poolt ametisse määratud maavalitsuse esimees oli selle määramise ja esimehe ameti tõttu välja tõstetud valitud liikmete seast. Maaomavalitsuste peaülesandeks oli 1919. a. korra järgi hoolitseda vastava maakonna (kreisi) majanduslikkude tarvete ja heaolu eest.

Kuid peatselt hakati nurisema 1919. a.

maksmapandud korra vastu ja mõni aasta hiljem tunnustati avalikult, et see kord on ebapraktiline ja ebaotstarbekohane. 30. juulil 1923 anti seadus maaomavalitsuste likvideerimise kohta, mille põhjal maaomavalitsused tuli likvideerida hiljemalt 31. märtsiks 1925. Endiste maaomavalitsuste organite asemele astus igas maakonnas likvideerimisvalitsus, mis koosnes: siseministeeriumi poolt määratud ametnikust valitsuse esimehena ja kahest liikmest, keda valisid vallaõukogud ja sel ajal veel teotsevate alevite esinduskogud. See seadus määras edasi, et maakondade (kreiside) varandusi tuleb likvideerida ja tekkida võivad ülejäägid kanda erilisse siseministeeriumi juures asuvasse fondi. Seadus lubas siseministeeriumi kasutada seda fondi nende valdade ja alevite heaolu tõstmiseks, mis asusid maakondades, kust maaomavalitsuste likvideerimise tõttu saadi ülejääki, ja ainult selle ülejäägi ulatuses, nii et näiteks ühe maakonna vallad ei saanud kasutada teise maakonna heaks fondi tulnud summasid. Maaomavalitsuste likvideerimine oli alles täies hoos, kui Läti parlament otsustas küsimuse ümber: muutis 25. märtsi 1924. aasta likvideerimisvalitsused alalisteks maavalitsusteks (kreisivalitsusteks, andis neile kõik endiste maaomavalitsuste õigused ja pani neile kõik endiste maaomavalitsuste kohused. Sel teel jäid maaomavalitsused Lätis püsima, kuid juba ilma nõukogudeta (volikogudeta) ja omavalitsus-revisjonikomisjonideta.

Kolm aastat hiljem korraldati Maaomavalitsuste seadusega 5. novembrist 1927 ja 13. veebruarist 1928 maaomavalitsuste organisatsioon ja ülesannete ulatus uuesti ümber. Maaomavalitsuse uue seaduse järgi olid maaomavalitsused avaliku õiguse alusel teotsevad juriidilised isikud, kellel oli õigus liituda omavahel või teiste omavalistustega teatud ülesannete läbiviimiseks. Maaomavalitsusele anti uue seadusega kaks peaülesannet: 1) ta pidi hoolitsema maakonna (kreisi) heaolu eest ja selleks enda peale võtma esimeses järjekorras sarnaste ülesannete täitmise, mida üksik vald omaette teotsedes ei suutnud täita või mille täitmine mõne üksiku valla poolt oli ebaotstarbekohane; 2) ta pidi teostama järelevalvet vallaomavalitsuste tegevuse üle ja seda nii seaduslikkuse kui otstarbekohasuse seisukohtadelt, hoolitsedes ühtlasi, et vallaomavalitsuste tegevus neile jäänud ülesannete täitmise alal oleks võimalikult ühtlane üle maakonna ja üle riigi. Üldiselt võib tähendada, et kõnesoleva seadusega jäi vallaomavalitsuste kompetents en-

diseks, arvatud välja üksikud ülesanded, mille täitmine pandi maaomavalitsustele.

Maaomavalitsuste organiteks 1927/28. a. seaduse järgi olid: maavalitsus (kreisivalitsus) ja maa-revisjonikomisjon (kreisi-revisjonikomisjon). Maaomavalitsuse esimees määrati ametisse siseministri poolt, ta loeti riigiametnikuks ja sellena seisis tema omavalitsuste departemangu teenistuses siseministeriumis ning sai palka siseministeriumi eelarve järgi. Maavalitsusse kuulusid peale esimehe veel liikmed ja nimelt: kaks liiget maakondades (kreisides) alla 60.000 elanikuga ja neli liiget maakondades üle 60.000 elanikuga. Maa-revisjonikomisjon koosnes kolmest liikmest kõigis maakondades. Maavalitsuste liikmed ja maa-revisjonikomisjoni liikmed valiti üldise, ühetaolise, otsese ja salajase valimise süsteemi põhjal proportsionaalsuse põhimõtte alusel. Nende ametikestvuseks määras seadus neli aastat.

Maavalitsuses eneses oli kõnesoleva seadusega suurim võim antud esimehe kätte. Temale allus terve administratsioon, temal oli õigus maavalitsuse nende otsuste täitmine seisma panna, mis tema arvates polnud seadusepärased, ja neid esitada siseministeriumile lõplikuks otsustamiseks. Kõik väljaimevad kirjad pidid kandma tema allkirja, seda selleks, et ta oleks alati kursoris sellega, mis sünnib maavalitsuse üksikutes osakondades; temale pidid vallaomavalitsused aru andma oma tegevusest. Teiselt poolt oli esimees kohustatud regulaarselt informeerima maavalitsust oma sammudest ja kavatsustest.

Maakondadel (kreisidel) oli õigus teatud makse määrata, ühtlasi said nad osa riigimaksudest, nimelt pandi mõnele riigimaksude liigile eriline maks juurde maakondade kasuks. Maaomavalitsuste teenistuses seivate ametnike, teenijate ja tööliste suhtes maksis maal asuvate omavalitsusteenijate teenistusseadus. Järelevalve maaomavalitsuste tegevuse üle kuulus siseministeriumile, kes seda teostas omavalitsuste departemangu maa-asjade osakonna kaudu. Järelevalvet teostati otsuste seaduslikkuse seisukohalt, teatud juhtumel ka otstarbekohasuse seisukohalt. Järgmiste liikide alla kuuluvad otsused allusid siseministeriumi kinnitamisele ja kinnitamisel võidi arvestada ka otstarbekust: 1) kinnisvarade omandamine ja võõrandamine, laenude tegemine välismaal; 2) laenude tegemine sisemaal, kui tehtava laenu suurus ühes varem tehtud ja veel tasumata laenudega ületas maaomavalitsuse pooleaasta eelarve; 3) naturaalkohuste määramine; 4) eelarve; 5) laenude või toetuste

andmine omavalitsuste majanduslikkudele ettevõtetele, mis juba töötasid riigisummade abil, ja 6) sundmäärused. Maavalitsusel oli õigus kaevata nende siseministeriumi otsuste peale administratiivkohtu korrás senatile, millega pandi seisma nende otsused kui seadustega vastolus olevad. Maaomavalitsused olid kohustatud siseministeriumile viimase nõudel andma teateid ja andmeid nende iga-aastase tegevuse kohta, ühtlasi anti siseministeriumile õigus igal ajal revideerida maaomavalitsusi.

Kirjeldatud kord maksis 1934. a. keskpäigani, mil otsustati (Läti iseseisvuse ajaloos juba teiskordselt) maaomavalitsused jälle likvideerida. 17. juuli 1934. a. seadusega määrati maaomavalitsused kaotamisele. Säärase sammu põhjenduseks toodi ette peamiselt majanduslikku laadi motiivid. Selutati nimelt, et maaomavalitsuste administratsioonikulud olevat liiga suured: need tegid välja umbes 25% maaomavalitsuste üldkuludest ja olid seega siiski veel 8% võrra väiksemad kui vallaomavalitsuste administratsioonikulud. Edasi tähendati, et maaomavalitsused olevat väga paljudes osades teinud paralleeltööid vallaomavalitsuste ja riigiasutustega. Lõpuks — ja näib, et see oligi maaomavalitsuste kaotamise peapõhjus — olevat maaomavalitsused tänu neisse kuuluvate organite valimisviisile täiesti politiseerunud.

Ülaltähendatud seadusega loodi maaomavalitsuste asemele maavanema (maaomavalitsuste vanema) koht igasse maakonda (kreisi), kes üldiselt vastab endisele maavalitsuse esimehele ja kellele läksid endiste maaomavalitsuste ülesanded. Kuid seda vaid osaliselt ja nimelt vallaomavalitsuste järelevalve osas. Ülesanded maakonna heaolu alal sõna laiemas mõttes läksid suuremalt osalt vallaomavalitsustele, osalt riigiasutustele. Samuti kadus muidugi õigus määrata maakonnas makse. Maavanema lähimateks abilisteks tema ülesannete täitmisel on revidendid, missugune instituut loodi vastava seadusega 1935. aastal.

14. veebruaril 1935 anti Lätis maaomavalitsuste likvideerimise korra seadus, millega määratakse lähemalt esmajoones kaotatud omavalitsuste varanduste edaspidine saatus ja kasutamise tingimused. Selle seaduse järgi kantakse maaomavalitsuse varandus, mis jääb üle pärast likvideerimise lõpuleviimist, erilisse fondi, kusjuures iga maakonna jaoks avatakse eriline fond (umbes samasugune kord, nagu see pandi maksma 1923. a. seadusega). Ainult kinnisvarad,

mida kasutab vallaomavalitsus või mitu vallaomavalitsust korruga otsekoheste tarvete rahuldamiseks (koolimajad, haiglad jne.), kantakse kinnistusraamatutesse vastava vallaomavalitsuse nimele ja ei kuulu fondi valitsemise alla. Neil fondidel on juriidilise isiku õigused ja nende valitsejateks on kolm siseministri poolt selleks määratud isikut. Fondile jäänud endiste maaomavalitsuste kinnisvarad (krundid, talud jne.) kantakse kinnistusraamatutesse vastava fondi nimele. Fondi varandust võib kasutada ainult nende vallaomavalitsuste või viimaste koondiste kasuks, kes kuuluvad vastavasse maakonda. Siseminister teostab fondide valitsemise järelevalvet, tal pole õigust oma äranägemisel määrata summasid fondidest, nagu see oli võimalik 1923. a. seaduse alusel. 8. oktoobril 1935 andis Läti valitsus määruse fondide varanduste kasutamise kohta. Selle määruse järgi fondid alustavad oma tegevust alles siis, kui maaomavalitsused on täiesti likvideeritud ja nende varanduslik seisukord on täielikult selgunud. Iga maakonna jaoks asutatakse erifond. Fondide kinnis- ja val-

lasvara valitsemiseks vastavas maakonnas nimetatakse erilisi volinikke, kes töötavad fondide valitsuse kontrolli all ja viimase näpunäidetel. Vallaomavalitsused, kes on saanud toetusi või laene fondist, on kohustatud fondide valitsusele esitama täpsed aruanded saadud summade kulutamisest. Lähemaid instruktsioone fondide arvepidamise, asjaajamise, eelarvete koostamise ja aruannete esitamise kohta annab siseminister.

Eeltoodud seadustest selgub, et maaomavalitsused Lätis on omavalitsustena kaotatud: maavanem on riigiametnik, temale pandud ülesanded on puhtriiklikud ja nende täitmisviis samasugune, nagu see maksev riigi asutustes. On raske öelda, kas see on lõplik maaomavalitsuste küsimuse lahendus Lätis või mitte, sest nagu eeltoodust nähtub, on Läti maaomavalitsused üle elanud väga mitmesuguseid reforme ja teotsenud väga mitmesugusel viisil.

Käesoleva artikli kirjutamisel on kasutatud raamatut: Dr. jur. Harald Donath — „Die Organisationsformen der kommunalen Selbstverwaltung in Lettland“, Liepaja 1936.

Vallaarhiivide korraldamisest.

A. Loorits.

4. Arhivaalide jaotus fondidesse ja seeriatesse.

„Maaomavalitsuses“ nr. 9 ja 10 — 1936 esitatud soovidega ja ettepanekutega nõustuti. Siseminister pikendas tulekindla arhiiviruumi ehitamist:

a) neile valdadele, kelle suurus ja asend eeldavad iseseisvalt edasiolemise ning vallamaja vastab vajadustele, ei vaja uuendamist — kuni 1. jaanuarini 1938;

b) neile valdadele, kelle suurus ja asend eeldavad küll iseseisvalt edasiolemise, kuid vallamaja ei vasta enam nõuetele, on vana või väike, — kuni vallamaja ümberehitamiseni või uuendamiseni, hiljemalt 1. jaanuarini 1942;

c) neile valdadele, kelle suurus või asend teevad nende iseseisvalt edasiolemise küsitavaks, kes vajaksid ümberkorraldamist, — kuni valdade ümberkorraldamise küsimuse lahendamiseni, mis nüüd, uue Valla-seaduse kehtimahakkamise järele loodetavasti ka varsti selgub.

Vallaarhiivide korraldamiseks kõigile nõuetele vastavaiks anti aega 1. jaanuarini 1938.

Arhiivnõukogu kiitis heaks vallaarhiivide

ainestiku jaotamise järgmisteks erifondideks:

1. Endiste kokkuliidetud kogukonnavalitsuste ja kogukonnohtute arhivaalid kuni talurahvaasutiste ümberkorraldamiseni 1889 jäetakse eriseeriatena ühisesse endisaegse vallavalitsuse ja ühisesse endisaegse valla-kohtu arhiivfondi.

2. Pärast talurahvaasutiste ümberkorraldamist kokkuliidetud vallavalitsuste ja valla-kohtute arhivaalid korraldatakse iga endise liidetud vallavalitsuse ja vallakohtu omanimelisse erifondi.

3. Eesti ajal ühendatud valdade vallavalitsuste ja vallakohtute arhivaalid, kelle tegevus ühendamise lõppes, korraldatakse igaühe endisenimelisse ühisesse vallavalitsuse arhiivfondi ja ühisesse vallakohtu arhiivfondi, eraldamata endisaegsesse ja eestiaegsesse arhiivfondi.

4. Endisaegseks ja eestiaegseks arhiivfondiks tuleb jaotada ainult tegevust jätkavate vallavalitsuste ja vallakohtute arhivaale. Kõigi muude vallaasutiste (näit. koolide, raamatukogude jt.) arhivaalid, ükskõik kas nende tegevus on lõpnud või kestab edasi, koondatakse iga asutise oma nimelisse ühisesse arhiivfondi.

5. Vallavalitsuse ja vallakohtu endis-aegse arhiivainestiku eraldamisajaks eestis-aegsest arhiivainestikust loetakse 1. jaanuar 1919, nii et 1918 ja varem lõpetatud arhiivaalid paigutatakse endis-aegsesse arhiivfondi; need arhiivaalid aga, mis tekkinud pärast, alates 1. jaanuarist 1919, kui ka varemalt tekkinud ja peale 1. jaanuari 1919 edasi-kestnud arhiivaalid paigutatakse eestis-aegsesse arhiivfondi.

Siseministeriumi poolt (s. a. 25. märtsi ja 8. aprilli ringkirjadega nr. 1767 kõigile vallavalitsustele ja maavalitsustele) määrati kindlaks kirjavahetuse jaotus üldtoimikutesse ja nii üldtoimikute kui raamatute ja muude arhiivaalide alalhoiu liigid.

Seega on nüüd asiolud niikaugele arenenud ja selgunud, et võidakse asuda vallaarhiivi korraldamisele. Selleks iga vallavalitsus selgitagu eeskätt, milliste endiste kogukondade arhiivaale tema arhiivis leidub ja kunas need kogukonnad praeguse vallaga on liidetud, millele vastavalt määratagu kindlaks vallaarhiivi erifondid. Seejärele jaotatagu kõik arhiivaalid esmalt neisse erifondidesse ja pärast, erifondides — neisse seeriatesse, millistes nad oma ühiste tunnuste järgi kuuluvad.

Vallavalitsuse endis-aegse arhiivfondi seeriad on Vallaarhiivi korraldamise normaal-kodukorra (RT 102 — 1935) § 7-es näitena loendatud. Kuid seal tähendatud järjekord ei ole otstarbekohane ja paljude arhiivaalide paigutamiseks puuduvad vastavad seeriad. Arhiivaalide seeriad tuleks järjestada nende sisu tähtsuse ja läheduse järele — tähtsamast edasi vähemtähtsatele — järgmiste gruppidega:

I gruppi — vallakogude (peremeestekogu, talusulastekogu, mõisasulastekogu, sõltumatute mittepaiksate kogukonnaliikmetekogu, üldkogu, volikogu), vallavalitsuse ja vallavanema protokolliraamatud, mis sisaldavad valda juhtinud ja valitsenud võimukandjate otsusi ja korraldusi ning valgustavad nende tegevust; vallavalitsuse revideermise ja järelevalveraamatud.

II gruppi — valla liikmeskonda loendavad ja kirjeldavad arhiivaalid, nagu revisjoni ja ümberkirjutuse kirjad, vallakogukonda kuuluvate isikute nimestikud ja perekonnakirjad, vallaametnikkude nimestikud.

III gruppi — valla territooriumi, talundeid ja muid kohti loendavad ja kirjeldavad arhiivaalid, nagu vaku- ja raudvararaamatud ning muud talundite ja kohtade hinnete ning koormiste nimestikud.

IV gruppi — valla omandusi, varandusi

ja majandamist kirjeldavad arhiivaalid, nagu endised arhiivi nimistud, kinnis- ja vallasvara raamatud, magasiraamatud, väärtpaberite raamatud, kassa ja muud arveraamatud, maksuderaamatud.

V gruppi — hoolekannet ja tervishoidu kirjeldavad arhiivaalid, nagu toetuse ja arstiabi andmise raamatud, rõugepanemise raamatud.

VI gruppi — naturaalkohustuste täitmist kirjeldavad arhiivaalid, nagu kirikutele ja postijaamadele natuuras andamite raamatud, küüdi ja töökohustuste raamatud.

VII gruppi — sõjaväekohustuste täitmist kirjeldavad arhiivaalid, nagu sõjaväeteenistusse kutsumiskirjad, tagavaraväelaste ja maakaitseväelaste registreerimisraamatud, sõjaväele kõlblikkude hobuste nimestikud.

VIII gruppi — arhiivaalid heakorra hoiust, nagu kauplemislubade registreerimisraamatud, kaubanduslikkude ja tööstuslikkude ettevõtete kontrollraamatud, aurukatelde järelevalveraamatud; hoonete tule vastu kindlustamise registreerimisraamatud; valdas elanud võõraste isikute registreerimisraamatud; otsitud, valvealuste, vahistatute ja karistatute nimestikud; passiplankide saamise ja antud passide registreerimise raamatud.

IX gruppi — arhiivaalid kirjavahetuse registreerimisest ja kopeerimisest, nagu saadud ja väljastatud kirjade registrid, laaujuhendid ja kontrollraamatud, lähetusraamatud, ringkirjade ja muude kirjade kopeermise raamatud.

X gruppi — kirjavahetuse üldtoimikud, üksiktoimikud ja üksikdokumendid, mis ühegi üldtoimikusse või toimikusse ei kuulu ja neisse koondamata.

XI gruppi — arhiivaalid, mis sisaldavad vallavalitsuse juures asunud kõrvalasutiste toiminguid: Sõjaväe Hobustejaoskonna, Valla Toitluskomitee, Valla Maakomitee, Põhja-Balti Komitee ja muude seesuguste komiteede ja komisjonide raamatud, kirjavahetused ja muud arhiivaalid niipalju kui neid on tekitatud, järele jäänud ja säilinud. Need arhiivaalid võiks korraldada ka iga asutise omanimelisse erifondi, kuid et need asutised õige vähe arhiivaale järele on jätnud, ainult mõne üksiku, siis ei ole vajadust neid erifondidesse eraldada.

XII gruppi — kaardid, plaanid, skitsid, pildistused.

XIII gruppi — ametimärgid, ametipitse-rid, kirjatemplid.

XIV gruppi — seaduse- ja käsiraamatud ning muud ametlikud trükised.

Esitatud alustel tuleksid arhivaalid valla-
valitsuste endisaegsetes ja lõpetatud arhiiv-
fondides jaotada seeriatesse ja paigutada
järjekorda järgmiselt:

1. Vallakogude (peremeestekogu, talu-
sulastekogu, mõisasulastekogu, sõltumatute
mittepaiksate kogukonnaliikmetekogu, üld-
kogu ja volikogu) protokolliraamatud.

2. Vallavalitsuse ja vallavanema proto-
kolliraamatud.

3. Vallavalitsuse revideerimise ja järele-
valveraamatud.

4. Vallakogukonnaliikmete revisjoni ja
ümberkirjutuse kirjad.

5. Vallakogukonda kuuluvate isikute ni-
mestikud ja perekonnakirjad.

6. Vallaametnikkude nimestikud.

7. Valla vaku- ja raudvararaamatud
ning talundite ja kohtade hinnete ja koor-
matiste nimestikud.

8. Vallaarhiivi nimestikud.

9. Vallakogukonna kinnis- ja vallasva-
raraamatud.

10. Magasiraamatud.

11. Väärtpaberiteraamatud.

12. Erikapitalide raamatud.

13. Üldised kassaraamatud.

14. Erikassade ja eriarvete raamatud.

15. Eelarveliste tulude raamatud.

16. Eelarveliste kulude raamatud.

17. Maksuderaamatud.

18. Hoolekande- ja arstiabiraamatud,
annetuste raamatud.

19. Rõugepanemise raamatud.

20. Natuuras andamite raamatud.

21. Kүүdi ja töökohustuste raamatud.

22. Sõjaväeteenistusse kutsumiskirjad.

23. Tagavaraväelaste registreerimisraa-
matud.

24. Maakaitseväelaste registreerimisraa-
matud.

25. Sõjaväele kõlblikkude hobuste ni-
mestikud.

26. Kauplemislubade registreerimisraa-
matud.

27. Kaubanduslikkude ja tööstuslikkude
ettevõtete kontrolliraamatud.

28. Aurukatelde järelevalveraamatud.

29. Hoonete tule vastu kindlustamise
registreerimisraamatud.

30. Vallas elanud võõraste isikute re-
gistreerimisraamatud.

31. Otsitud isikute nimestikud.

32. Politseivalvealuste isikute nimesti-
kud.

33. Vahistatud isikute registreerimisraa-
matud.

34. Karistatud isikute nimestikud.

35. Passiplankide saamise raamatud.

36. Antud passide registrid ja tähesti-
kud.

37. Saadud kirjade registrid.

38. Väljastatud kirjade registrid.

39. Lauajuhendid ja kontrolliraamatud.

40. Kirjade lähetusraamatud.

41. Ringkirjade ja muude kirjade ko-
peerimise raamatud.

42. Kirjavahetuse üldtoimikud ja üksik-
toimikud (aastate järele loendatult ja kim-
pu seotult).

43. Üksikdokumendid.

44. N maakonna... Sõjaväe Hobuste-
jaoskonna toimingud.

45. N valla Toitluskomitee toimingud.

46. N valla Maakomitee toimingud.

47. Põhja-Balti Komitee N valla Alam-
komitee toimingud.

48. Kaardid, plaanid, skitsid, pildistu-
sed.

49. Ametimärgid, ametipitserid, kirja-
templid.

50. Seaduse- ja käsiraamatud ning muud
ametlikud trükised.

Vallakohtu endisaegsetes ja lõpetatud
arhiivfondides tuleksid arhivaalid jaotada
seeriatesse ja paigutada järjekorda järgmi-
selt:

1. Protokolliraamatud.

2. Lepinguteraamatud.

3. Aktiraamatud.

4. Päevaraamatud — kaebuste, kohtus-
se kutsete ja muude korralduste registreeri-
misest.

5. Dokumentide ja asitõenduste raama-
tud.

6. Kassaraamatud.

7. Päranduse, eestkoste ja hoolekandeva-
randuste raamatud.

8. Eestkostjate ja hooldajate nimesti-
kud.

9. Saadud kirjade registrid.

10. Väljastatud kirjade registrid.

11. Kirjade lähetusraamatud.

12. Ringkirjade kopeerimise raamatud.

13. Kohtu otsuste täitmise raamatud.

14. Protsessitoimikute registrid. (Laua-
juhendid).

15. Protsessitoimikute registrite tähesti-
kud.

16. Protsessitoimikud — kriminaalas-
jad, tsiviilasjad, pärandusajad, eestkoste- ja
hooldusajad, kohtu otsuste täitmisajad
(iga aasta järele iga liik toimikuid registree-

rimise järjekorras kimpu seotult).

17. Väljavõtted hävitatud protsessitoimikutest (iga aasta järele kimpu seotult).

18. Üksik dokumendid.

19. Üldtoimikud vallakohtu üksikprotokollidest, määrustest, korraldustest ja tegevuse aruannetest.

20. Üldtoimikud üldistest juhatuskirjadest ja korraldustest.

21. Üldtoimikud mitmesugusest kirjavehetusest.

22. Ametimärgid, ametipitserid, kirjatemplid.

Vallavalitsuse ja vallakohtu endisaegsete arhivaalide üksteisest eraldamisel, kui need on segi läinud, peetagu silmas, et kuni Vallakogukonna valitsemise seaduse maksma hakkamiseni 1866. a. Põhja-Eestis, endises Eestimaa kubermangus, teotsesid talurahvaasutistena ainult vallavalitsused. Kuni selleajani teostasid seal kohtumõistmist taluraha üle kihelkonnakohtud, vallakohtud puudusid. Need moodustati ja astusid tegevusse 1867. a. alguseks, mis ajast seal hakkas kogunema ja on säilinud ka vallakohtute arhiivainestiku. Lõuna-Eestis, endise Liivimaa kubermangu osas, kuni 1866. a. lõpuni puudusid jälle vallavalitsused ja teotsesid talurahvaasutistena ainult vallakohtud, kes täitsid ühtlasi ka kogukonna administratiivseid ja politseilisi ülesandeid. Baltimaa Kindral-Kuberneri 29. juulil 1866 Vallakogukonna valitsemise seaduse elluviimiseks antud instruksiooni § 21 järgi pidi Liivi kubermangus uutele vallavalitsustele üle antama seni vallakoh-

tute valitsemisel olnud kogukonna summad, magasid ja muud esemed ning nende kohtute endisesse administratiivsesse ja politseilisesse tegevusesse puutuvad kõik paberid. Seejärgi Lõuna-Eestis endiste vallakohtute administratiivset ja politseilist tegevust sisaldavad arhivaalid peavad olema korraldatud vallavalitsuse endisaegses arhiivfondis.

Arhiivfondides arhivaalid paigutatagu nendesse seeriatesse, kuhu nad oma isult või muude tunnuste ühetaolisuse järgi kuuluvad. Ei või usaldada ainult arhivaalide pealkirju, mis sagedasti väljendavad sisu ebamääraselt ja nimetavad mitmeti täiesti ühetaoliste tunnustega arhivaale.

Kui vallavalitsuse või vallakohtu arhiivfondides leidub arhivaale ühetaolise sisuga või muude ühesuguste või ühtliiki tunnustega, mis ei vasta fondi ühegi loendatud seeria nimetusele, siis asetatagu seesugused arhivaalid eriseeriana, tunnuseid tabava nimetusega, selle loendatud seeria järele, mis oma tunnuste järgi neile kõige lähem.

Kui arhiivfondi mõnes loendatud seerias arhivaalid puuduvad, siis jäetagu see vahelt välja ja selle järjekorda asetatagu järgmine seeria.

Vallavalitsuse ja vallakohtu endisaegsete, lõpetatud arhiivfondide korralduse sarnaselt korraldatagu — jaotatagu samasugustesse seeriatesse ja paigutatagu ning asetatagu samuti — ka vallavalitsuse ja vallakohtu eestiaegsete, jätkuvate arhiivfondide arhivaalid.

(Järgneb.)

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 10. Perekonnaregistrisse surnud isiku leheküljele märkuse tegemisest tema vanemate perekonnanime muutmise kohta. Kas isikule avatud perekonnaregistri leheküljele, mis hiljem tema surma tõttu sulleti, on tarvilik teha parandusi tema vanemate perekonnanime muutmise kohta, kui vanemad oma perekonnanime muutsid peale kõnesoleva isiku (nende lapse) surma? Kas sarnase isiku sünni registreerimise alkti äärele on vaja märkust teha vanemate perekonnanime muutmise kohta? Isiku perekonnanime jäi

muidugi muutmata, kuna ta vanemate perekonnanime muutmise ajal surnud oli.

Vastus: Perekonnanimedele ja nimedele korraldamise määruse § 4 nõudeid tuleb täita vaid elavate isikute kohta. Surnud isiku erileheküljele perekonnaregistris, kui ka tema sünniakti äärele ei tule teha mingit märkust ta vanemate perekonnanime või nime muutmise puhul. (Vt. lka O. Angeluse „Perekonnanimedele korraldamise seadus“ lhk. 33 ja 34).